

Siku ra Misava ra ku Hlayela Ehenhla ni Na'ibali

Mitsheketo yi na matimba! *Minete yo hetelela*, wu tsariwile hi mutsari loyi a nga va muhluri eka masagwati, Zukiswa Wanner, wu kombisiwa hi mudirowi wa swifaniso wo tiveka laha Afrika-Dzonga, Rico. Wu hlayeli vana lava nga evuton'wini bya wena hi Siku ra Misava ra ku Hlayela Ehenhla, 1 Nyenyenyani 2018.

Migingiriko ya 5 ya Siku ra Misava ra ku Hlayela Ehenhla

1. Hlaya ntsheketo wa, *Minete yo hetelela*, eka pheji 2 na 3 u hlayela vana va wena na van'wana. Ti toloveti ku hlayela ehenhla ko hlayanyana loko u nga si hlayela vana na ku tsundzuka ku tshikilela rito loko u ri karhi u hlaya.
2. Loko u nga si hlaya ntsheketo lowu, vutisa vana loko ku ri va tshama va tlanga bolo ya milenge, va tshama va ya vona ntlangu erivaleni ra mitlangu kumbe eka mavonakule, hlohlotela vana ku hlamusela.
3. Endzhaku ko hlaya ntsheketo, hlohlotela vana va wena ku wu hlamusela hi ku va kombela va dirowa kumbe ku penda xifaniso xa xiphemu lexi va xi tsakeleke.
4. Lulamisa Nhlanguano-wa-Ntsheketo wa Namixo hi Siku ra Misava ra ku Hlayela Ehenhla kumbe emaheleni ya vhiki. Rhamba vana va ta na vatswari va vona. Va tivisi hi tibuku hinkwato leti u ti tivaka leti nga kahle eka mitsheketo yo hlayela ehenhla hi ku va hlayela ku suka eka tibuku leti.
5. Endla tiphositara ta wena ta Siku ra Misava ra ku Hlayela Ehenhla ku lemukisa vanhu leswaku va tiva nkoka wa siku leri. U ri na vana, tsemelela mapapila na swifaniso swa timagazini na maphephahungu, dirowa swifaniso, tsala marito ya wena na swivulwa, tirhisa swifaniso ku suka eka webusayiti ya Na'ibali (kumbe ya na eka "Story supplies" eka www.nalibali.org). Endla swilogene, swa wena kumbe u tirhisa swa hina – Avelana ntsheketo namuntlha!

Mimbuyelo ya 8 yo hlayela ehenhla

Ku hlayela ehenhla u hlayela vana va wena:

- swi va komba leswaku u vona nkoka wa tibuku na ku hlaya.
- swi mi nyika swilo swo vulavula hi swona.
- swi aka vuxaka byo tiya exikarhi ka n'wina.
- swi va pfumelela ku tokota ku hlaya tanihi nghingiriko wo enetisa.
- swi va hlohlotela ku dyondza ku tihlayela hi voxo na ku ya emahlweni vahlaya.
- swi va komba hi laha va lavaka ku hlaya na hi laha tibuku ti tirhaka ha kona.
- vatshiki va tiphina hi mitsheketo leyi nga emahlweni ka vuswikoti bya ku hlaya ka vona.
- swi hlulukisa mavalavulelo ya vona na vuswikoti eka ku vulavula.

U nga nghenelela njhani

Yana eka www.nalibali.org kumbe www.nalibali.mobi ku sayinela ndyangu wa wena, tilaba ya ku hlaya kumbe xikolo ku pfuna ku endla Siku ra Misava ra ku Hlayela Ehenhla ri va lerikulu eAfrika-Dzonga!

Minete yo hetelela

Ntshketo hi Zukiswa Wanner

Mikombiso hi Rico

Muhundzuluxi hi Given J Hlongwani

“Namuntlha ndzi ta howisa tibolo timbirhi, Tata, ku vula Neo a ri karhi a ambala tikhokho ta yena.

“Mina ndzi ta pfuna hi ku engetela hi ku howisa tibolo tinharhu eka tona, Malume,” ku vula Priya loyi a ha ku fika eka va Neo na makwavo wakwe, Rahul. Rahul a khome vhuvhuzela ya yena yo hatima yo tshwuka.

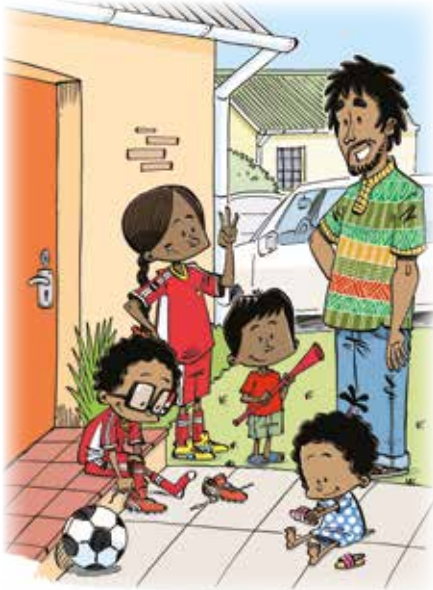
Tata wa Neo a hlekelela. “Loko swi ri tano, ndzi langutela ku tlangela ku ringana ka ntlhanu!”

“Na mina, Malume! Xana na mina ndzi nga tlangela?” ku vutisa Rahul.

“Ina mufana wa mina,” ku hlamula tata wa Neo loko a ri karhi a pfuna Mbali ku ambala tintanghu. “A hi fambeni sweswi!”

Hinkwavo va ngenhile emovheni. Neo u tshamile emahlweni. U tshama kona hi masiku. A ri na ku tshembha leswaku loko tata wakwe o n’wi pfumelela, na loko milenge ya yena yi lehile ku ringana, a nga kota ku chayela movha. A swi tikomba swi olovile. Rahul na Priya va tshamile endzhaku hi le matlhelo ya Mbali. Va n’wi dikilidile kutani a hlekelela.

Loko va nga si swi langutela, va fikile erivaleni ra mitlangu ya bolo. Va fikile hi nkarhi leswaku Priya na Neo va ta hlangana na vatlangikuloni ku suka eka xipano xa Maqhawe Football Club leswaku va tiolola. Namuntlha va tlanga na xipano xa Diamond Football Club.

“Tsundzukani ku tiyisisa leswaku mi rhombisa ku hatima lokukulu ka Diamond Football Club, leswaku loko ntlangu wu hela va cinca vito ku va xipano xa Coal Football Club,” ku vula mudzaberi.

Ku fikile nkarhi wa leswaku vatlangi va tsutsumela endzeni ka rivala. N’watimpepe u chayile xitswiriri naswona ntlangu wu sungurile.

Swilo swi sungule hi ku nonoka, kambe va sungurile ku hatlisa. A ku ri na huwa yikulu loko mindyangu ya swipano ha swimbirhi va ri karhi va khuzela. Bolo a yi va etlhelweni swa nkarhinyana, hi nkarhi a wu ta vona onge va lava ku yi yisa etlhelweni ra hafu, wun’wana wa vatlangi a ta yiva bolo! Ntlangu wu fambise xisweswo ku fikela loko ku fika nkarhi wo wisa.

“Ndzi borhekile! Mi ndzi tshembise leswaku mi ta howisa tibolo,” Rahul a byela Neo na Priya loko va huma hi tlhelo ra rivala.

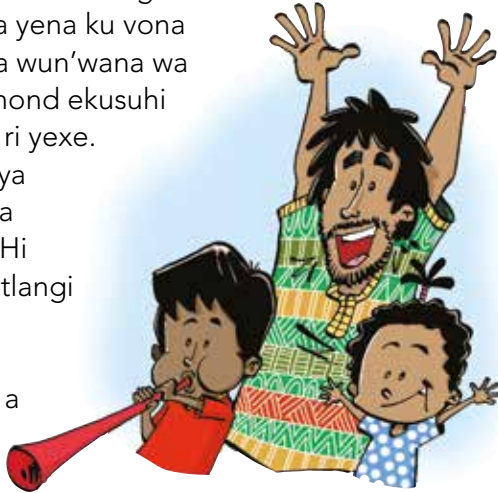
“Ya. Mbali u lava mi howisa, Mbali u lava mi howisa,” ku vula Mbali hi ku vuyelela. “Mbali u khoma hi vurhongo,” a engetela hi ku ahlamula. Neo na Priya va lo tihlekela kutani va tsutsuma va ya hlangana na vatlangi kuloni.

Avelana ntshketo namuntlha!

Xitswiriri xi biwile naswona vatlangi va tsutsumele erivaleni ku ya eka xiphemu xa vumbirhi xa ntlangu. Ntlangu wu yile emahlweni na leswi a wu endlisa swona na le ka xiphemu xo sungula xa ntlangu ... ku fikela loko ku sale ntsena minete yin'we!

Neo a ri na bolo. U langutile kwala kusuhi na yena ku vona leswaku a ku na wun'wana wa xipano xa Diamond ekusuhi na yena. E-e, a ri yexe. U tsustumile a ya emahlweni, a va xanda hi bolo. Hi xinkadyana mutlangi wa xipano xa Diamond u tshinerile. Neo a n'wi languta emahlweni loko a ri karhi

a ba khixi bolo yi hundza hi le xikarhi ka milenge ya mutlangi loyi. Vahlaleri va ku huwaa hi ku tsaka.

Mutlangi wun'wana wa Diamond Football Club u tile ekusuhi na Neo a lava ku n'wi ba xikero. Hi ku hatlisa, Neo a rhumela Priya bolo.

Un'wana na un'wana a khoma mbilu loko Priya a teka bolo a yi raha hi matimba. **LADUMA!** N'watipala wa Diamond Football Club a nga yi vonangi loko bolo yi ta! Priya u howise bolo.

Ku nga si hela na sekene. Loko a ha hundzuluka ku ta tlangela ku howisa bolo, n'watimpepe u chayile xitswiriri xo herisa ntlangu! Maqhawe Football Club va hlurile eka ntlangu!

Neo a tsakile swinene ku fika laha a nga tsutsumela Priya ku ya n'wi tlakula!

Hinkwavo va tsustumile va ya laha a ku ri na vatlangikuloni na mudzaberi etlhelo ka rivala, hinkwavo va deba. Kutani Priya na Neo va tsutsumela tata wa Neo. Rahul a chaya vuvuzela yi ba huwa swinene.

"Priya na Neo, matlangelo lawaya ya fanela hi ayisikhirimi," ku vula tata wa Neo. "Xana tinghwazi ta hina ti nga swi tsakela sweswo?"

"Ina! Hi rhandza ayisikhirimi," Mbali a va hlamulela. Hinkwavo va hleka.

Neo u tlakurile Mbali ku ya eku xaveni ka ayisikhirimi. A nga va a nga howisangi tibolo timbirhi leti a ti lava, kambe u pfunile munghana wa yena lonkulu ku howisa bolo leyi nga va hlurisa! Priya yena? A tsakile hikuva a ku ri bolo ya yena yo sungula ku yi howisa eka Maqhawe Football Club. Mpfumawulo wa vuvuzela ya Rahul a wu fana na vunanga byo tsokombela lebyi a byi tlangeriwa yena.

Endla beji!

1. Tsema eka ntila wo tshwuka ku humesa beji.
2. Penda xifaniso.
3. Tsema xirhendzevutani ku fana na beji eka bokisi ro vevuka, xikombiso, bokisi ra swakudya swa tisirili.
4. Tirhisa xinamarheti xa glu ku namarheta beji eka bokisi.
5. Tirhisa selotheyipi ku namarheta phini ya vuhlayiseki endzhaku ka beji. Kumbe u endla mbovo ehenhla kutani u bohelela wulu kumbe xitambyani eka xona leswaku u kota ku hakarha enhan'wini.
6. Tiphini hi ku ambala beji ya wena loko u ri karhi u hlaya na ku yingisela mitsheketo eka Siku ra Misava ra ku Hlayela Ehenhla.

Hi rhumeli swifaniso swa vana va wena va ambale tibeji ta Siku ra Misava ra ku Hlayela Ehenhla. Imeyilela eka info@nalibali.org kumbe u avela eka pheji ya Facebook!

Swin'wana hi Nal'ibali

Nal'ibali i vito ra (Xiqhoza ra ku "hi lowu ntsheketo") i pfhumba ra rixaka ro hlayela ku hungasa ni ku humesela vuswikoti bya vana hi ku rungula mitsheketo na ku hlaya. Ri lava ku tlhonthlha na ku simeka ndhavuko wo hlaya laha Afrika-Dzonga, leswaku ku hlaya, ku tsala, na ku avelana mitsheketo – hi tindzimi

hinkwato ta Afrika-Dzonga – ku va xiphemu xa vutomi bya masiku hinkwawo.

Vana lava nga rhendzeriwa hi leswi nga tsariwa na ku ngenelerisiwa eka mitsheketo ya kahle swinene hi ririmi leri va ri twisisaka, va lava ku tiva,

va na ku titshembha na ku hlohloleka ku hlaya. Va nga hundzuka vahlayi, na ku tirha kahle eka tidyondzo ta vona hinkwato. Mitsheketo yi hlukisa ntivomarito, yi nyika matimba eka ku tsundzuka na ku kurisa mianakanyo ya n'wana.

Ku sukela hi 2012, Nal'ibali va tirhisane na matiko yo hambana, mihlangano ya vaaki na mihlangano ya van'wabindzu ku tiyisisa leswaku n'wana un'wana na un'wana wa laha Afrika-Dzonga u rhandza tibuku na mitsheketo. Vatirhisani lava hi nga sungula na vona va katsa: DG Murray Trust, PRAESA (Project for the Study of Alternative Education in South Africa) na Tiso Blackstar (leyi khale a yi tiveka hi vito ra Times Media). Hi ku vulavulela, vuleteri na switirhisiwa swo hlaya swa xiyimo xa le henhla, Nal'ibali yi pfuna ku kurisa rixaka ra vahlayi.

Nal'ibali yi kona ku ku hlohlotela na ku ku seketela. **Tihlanganisi na hina** hi ku bela riqingho eka senthara ya tiqingho eka **02 11 80 40 80**, kumbe hi tin'wana na tindlela leti: